

Lauri Tarasti

Ministeri

31.1.2023

Tarkastusvaliokunnalle

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt allekirjoittaneelta lausuntoa hallituksen esityksestä 254/2022 vp laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja puoluelain ym. muuttamisesta kiinnittäen huomiota valiokunnan mietinnössä TrVM 1/2018 vp esiin nostamiin kehittämistarpeisiin, jotka koskevat ehdokas-, luottamushenkilö ja kansanedustajamaksuja sekä kampanjakattoa.

Mitä ensin mainittuun tulee, valiokunnan kanta on otettu huomioon HE:ssä 254/2022 vp lisäämällä puoluelakia koskevaan esityksen 8 §:ään uudet 2 momentin 7 ja 8 kohdat vieläpä valiokunnan esittämää kannanottoa laajemmin seuraavasti:

”Tukena ei kuitenkaan pidetä:

7) puolueelle tai puolueyhdistykselle suoritettavia ehdokas-, luottamushenkilö ja kansanedustajamaksuja eikä Euroopan parlamentin jäsenmaksuja;

8) Euroopan unionin toimielimen sekä vastaavien kansainvälisten järjestöjen myöntämiä ja niiden talousarvioihin perustuvia suorituksia.”

Kampanjakattoa käsiteltiin parlamentaarisessa vaalityöryhmässä, jonka ehdotuksiin HE 254/2022 vp perustuu. Siitä vaalityöryhmän puoluesihteerijäsenillä oli erilaisia käsityksiä, minkä vuoksi työryhmä ei tehnyt kampanjakatosta ehdotuksia. Se ei siten myöskään sisälly hallituksen esitykseen.

Liitän tähän alle samalla perustuslakivaliokunnalle antamani lausunnon (PeV:n kokous 14.2.2023) tästä hallituksen esityksestä, vaikka lausuntoni koskee lähinnä lakia ehdokkaan vaalirahoituksesta eikä näin ollen suoranaisesti koske tarkastusvaliokunnan nyt esille ottamia kysymyksiä.

”Lausunto hallituksen esityksestä 254/2022 vp eduskunnalle laeiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain 112 ja 143 I §:n sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

Esitän perustuslakivaliokunnalle kunnioittavasti lausuntonani edellä todetusta hallituksen esityksestä seuraavan.

Nykyinen laki ehdokkaan vaalirahoituksesta perustuu vuonna 2008 asetetun vaali- ja puoluerahoitustoimikunnan mietintöön (KM 2009:1). Olin toimikunnan puheenjohtaja ja osallistuin kaikkien sen ehdottamien pykälien valmisteluun. Tunnen siten lain erityisen hyvin.

Nyt esillä oleva lakiesitys 254/2022 vp puolestaan perustuu parlamentaarisen vaalityöryhmän mietintöön (OM034:00/2019). Toimin työryhmän pysyvänä asiantuntijana. Voinkin pääasiallisesti yhtyä lakiesityksessä oleviin ehdotuksiin.

Minulla on kuitenkin seuraavat huomiot perustuslakivaliokunnalle lakiesityksestä.

1. Lakiin ehdokkaan vaalirahoituksesta esitetään lisättäväksi sen 2 §:n 3 momenttiin säännös, jonka mukaan vaalirahoitusta on vain vaalikampanja-ajan loppuun mennessä vastaanotettu tai muuten hallinnassa oleva rahoitus.

Se on vastoin saman pykälän 1 momenttia, jonka mukaan vaalirahoitus ei riipu siitä, milloin se maksetaan. Tämä onkin loogista, sillä eikö vaalikampanjan kulujen maksaminen ole vaalirahoitusta ajankohdasta riippumatta.

Tähän sisältyy samalla ajatuksellinen virhe. Esitän siitä kaksi esimerkkiä.

- a) Jos ehdokkaan 10.000 euron suuruinen kirjapainolasku sisältää kuukauden maksuajan vaalipäivästä lukien, vaalikampanja-ajan loppuessa kahden viikon kuluessa siitä, voidaan vapaasti maksaa lasku yhden yrityksen, ammattiyhdistyksen tai yksityishenkilön toimin, koska se ei ole vaalirahoitusta. Lain 4 §:ssä olevat rajoitukset koskevat vain vaalirahoitusta. Siten esimerkiksi eduskuntavaalien enintään arvoltaan 3.000 euron tuet eivät koske tällaisen laskun maksamista.
- b) Samoin myöskään vaalikampanjaan otetun esimerkiksi 20.000 euron lainan maksu voidaan hoitaa yksittäisen yrityksen, ammattiyhdistyksen tai yksityishenkilön toimin, koska sitä eivät koske 4 §:n tuen rajoitukset maksujen tapahtuessa vaalikampanja-ajan jälkeen.

Eivätkä näissä tapauksissa soveltamatta jää vain tukien rajoitukset vaan koko 4 § Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset kuten tuntemattomat tukijat, ulkomainen tuki ja julkisyhteisöjen tuki.

Lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ehdokkaan vaalirahoitusilmoituksessa ilmoitetaan vaalirahoitus yhteensä sekä eriteltynä ehdokkaan omiin varoihin, ilmoitusta annettaessa maksamattomana oleviin laskuihin ja muihin ehdokkaan ottamiin lainoihin.

Vaalirahoitusilmoitus on annettavan kahden kuukauden kuluessa vaalipäivästä, mutta kahden viikon kuluttua ei kyseessä ole enää vaalirahoitus vaan vain muun poliittisen toiminnan sallittu rahoitus.

Jos minulta kysyttäisiin, voiko yksittäinen tukija maksaa koko vaalikampanjan kulut, suosittelisin lainan ottoa, jos tämä 2 §:n 3 momentti olisi voimassa.

Järjestelmä on todettu 2 §:n 1 momentissa. Vaalikampanjan kulujen tulee aiheutua vaalikampanja-ajan toiminnasta *riippumatta siitä, milloin ne maksetaan*. Tätä järjestelmää ei tule muuttaa.

Ehdotan näillä perusteilla, **että lakiesityksen 2 §:n 3 momentti poistetaan.**

2. Lakiesityksen ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain muuttamisesta on 6 §:n viimeisessä momentissa säädetty, että ilmoitusvelvollinen, joka on ollut ehdokkaana

samanaikaisesti sekä aluevaaleissa että kuntavaaleissa, tekee yhden ilmoituksen, jossa on tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta.

Tällaisessa ilmoituksessa erikseen ilmoitettavan tuen osalta noudatetaan, mitä 6 a §:n 1 momentissa säädetään kuntavaaleista. Siinä erikseen ilmoitettavan tuen arvoksi on kuntavaaleissa säädetty vähintään 800 euroa. Mutta samassa 6 a §:n 1 momentissa on, myös säädetty aluevaaleissa erikseen ilmoitettavan tuen arvoksi vähintään 1.500 euroa. Kumpaa näistä ristiriitaisista säännöksistä tulisi noudattaa?

Jos ensin mainittu vaihtoehto valitaan, tulisi 6 a §:n 1 momentissa aluevaalien osalta tuen arvoksi säätää 800 euroa. Jos jälkimmäinen vaihtoehto valitaan, tulisi 6 §:n 3 momentin viimeinen virke poistaa. Periaatteessa aluevaalit ovat vaalirahoituksessa lähempänä eduskuntavaaleja kuin kuntavaaleja, koska aluevaalien vaalipiirit ovat etupäässä samat kuin eduskuntavaaleissa.

Tällä säännöstelyllä lienee tarkoitettu, että vaikka ilmoitus näissä vaaleissa on yhdistetty, erikseen ilmoitettavan tuen raja lasketaan erikseen kuntavaaleissa ja aluevaaleissa eli se on yhteensä 1.600 euroa.

3. Nykyisen lain 8 §:n 3 momentissa oleva ilmoitusvelvollisen velvollisuus pyydettyä antaa kampanjaotteella tai muulla tavalla on lakiesityksessä korvattu uudella 4 a §:llä, jossa kampanjatilin avaaminen on säädetty ehdottomaksi velvollisuudeksi paitsi, jos talletuspankki kieltäytyy tilin avaamisesta. Suunta kampanjatilin avaamiseen on varmasti oikea, mutta käytännössä se aiheuttaa vaikeuksia.

Miten suhtauduttaisiin tiliin, jos ehdokkaan koko vaalikampanjan hoitaa puolueyhdistys, jota velvollisuus ei koske? Onko järkevää velvoittaa avaamaan monta kampanjatiliiä, jos osan siitä hoitaa ehdokas, osan tukiryhmä? Miten menetellään maksuttomien palvelujen suhteen, jotka tukija antaa? Jos tukija maksaa laskut suoraan, miten ne merkitsevät kampanjatilin käyttöön?

Jos ehdokas itse maksaa koko vaalikampanjansa, onko hänen ensin perustettava uusi tili so. kampanjatilii ja siirrettävä rahat sinne ja sieltä maksettaviksi? Perusteluissa on mainittu, että tarkoituksena on, että henkilökohtaisesti omaa tiliä ei käytettäisi kampanjatilinä. Tämä tuntuu byrokraattiselta.

Näiden ongelmien vuoksi yksityiskohtaisissa perusteluissa on tällä kohdin todettu ”Kyseessä olisi ohjaava, suositusluontoinen pykälä, jonka noudattamatta jäämisestä seuraisi lähinnä poliittinen vastuu.”

Jos pykälä jää esityksen mukaiseksi, on mahdollista, että media nostaa nämä suosituksen ongelmat esiin.

Perustuslakivaliokunta harkinnee, pitäisikö pykälää selventää toteamalla, että ehdottoman velvollisuuden sijalla olisi, että pyrkimyksenä on kampanjatilin avaaminen.

4. Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain 10 a § ja puoluelain 9 f § sisältävät lakiehdotuksessa valtiontalouden tarkastusvirastolle annetun oikeuden saada vertailutietoja yksittäistapauksessa. Tulkintaa aiheutunee siitä, mikä on yksittäistapaus.

Esimerkiksi valtiontalouden tarkastusvirasto voisi pyytää yksittäisen ehdokkaan tilitietoja kaikilta pankeilta tai useilta yrityksiltä perustellun arvion pohjalta. Tämän antamiseksi voitaisiin asettaa uhkasakko. Onko tällä negatiivinen vaikutus mahdollisen vaalituen antamiseen, on avoin kysymys, jota perustuslakivaliokunta harkinnee.

Minulla ei ole muuta huomautettavaa.”